

Sámediggeráđi čielggadeapmi

sámi mediaid birra

SÁMEDIGGI SAMETINGET

Ávjovárgeaidnu 50
N-9730 Karasjok/Kárášjohka

Telefon +47 78 47 40 00

Telefaks +47 78 47 40 90

samediggi@samediggi.no

www.samediggi.no

ÁLGGAHUS	1
OPPALAČČAT MEDIA BIRRA.....	1
SÁMI MEDIAT	1
SÁMEDIGGERÁDI VUOLGGAHEAPMI	2
SÁMEDIKKI ROLLA SÁMI MEDIAIN	2
RÁDDJEMAT JA GUOVDDÁŠ DEFINIŠUVNNAT ČIELGGADEAMIS.....	3
RELEVÁNTA RÁMMAEAVTTUT JA KONVENŠUVNNAT	4
PROSEASSA.....	4
STÁHTUS JA SÁMI MEDIAFÁLALDAGA GOVVA	5
ÁLBMOTSÁDDEHAT.....	5
SÁMI ÁVIISAFÁLALDAT STÁHTABUŠEAHTAS.....	6
MEDIAT MAT OŽŽOT DOARJAGA SÁMEDIKKIS.....	6
EARÁ SÁMI MEDIAT.....	7
OPPALAČČAT BUOT-SÁMI MEDIAFÁLALDAGAIÐ BIRRA.....	7
DIGITÁLA MEDIAFÁLALDAT.....	7
SOSIÁLA MEDIAT.....	7
HÁSTALUSAT	9
GIELLA.....	9
SÁMI SISDOALU NANNEN NRK:S.....	10
SÁMEDIKKI ROLLA	10
<i>Nationála mediadoarjja</i>	10
<i>Nationála mediat</i>	11
DIEVASLAŠ VALLJIVUOHTA SÁMI MEDIAIN	12
<i>Buot-sámi mediadoarjja ásaheapmi</i>	12
<i>Iešheanalaš sámi mediaviessu</i>	12
<i>Oktasaš davviriikalaš sámi mediaásahus</i>	13
<i>Sámi mediabearráigeahčču</i>	13
<i>Rekruteren ja dutkan</i>	14
<i>Váilevaš máhtovuodđu</i>	14
<i>Oktasaš vuodđovuogádat sámi servodatdebáhttii</i>	15
<i>Mediafálaldaga ovddideapmi sámi nuoraide</i>	15
<i>Filmmat ja filbmaráiddut mánáide ja nuoraide</i>	16
<i>Mediasuorgi rievdá johtilit</i>	16
SÁMEDIKKI MEDIAPOLITIHKA BAJIT MIHTTOMEARIT	18

ÁDĠIRUŠŠANSUORGGIT JA DOAIBMABIJUT	18
<i>ÁDĠIRUŠŠANSUORGI 1: Sáddejeaddjiviidodat</i>	18
<i>ÁDĠIRUŠŠANSUORGI 2: Sisdoalloviidodat:</i>	18
<i>ÁDĠIRUŠŠANSUORGI 3: Geavahanviidodat</i>	19
<i>ÁDĠIRUŠŠANSUORGI 4: Rekruteren ja máhttu</i>	19
MÁHTTOVUOĐDU	20
GIRJÁLAŠVUOHTA.....	20
RAPORTTAT, NOTÁHTAT JA ČIELGGADEAMIT	20
NEAHTTAARTIHKKALAT	21
OASSEVÁLDIT GULASKUDDANČOAHKKIMIIN	21
BOVDEJUVVON AKTEVRRAT	21
ČÁLALAŠ GULASKUDDANCEALKÁMUŠAT	21

ÁLGGAHUS

Oppalaččat media birra

Mediat leat dehálaš arenat almmolaš sagastallamii, ja dat leat mielde váikkuheame makkár áššiid birra ságastallojuvvo beaivválaččat ja dat maid hábme min servodatipmárdusa. Dat lea maid dehálaččat gielladikšumii ja giellaovdáneapmái. Media lea dehálaš gaskaoapmi gaskal oktagas olbmo ja servodaga, ja das lea guovddáš servodatrolla demokratiijas. Media mánggabealatvuohta lea eaktu almmuhanfriddjavuhtii ja bures doaibmi demokratiijii. Dat dáhpáhuvvet stuora ja jođánis rievdadusat mediasuorggis mat váikkuhit min mediaárgabeaivái ja dávjá stuora oassi álbmogis viežžá ja gávdná ođđasit ja dieđuid digitála lávddiin. Dal eai leat dušše profeššunealla journalisttat dehe doaimmahusat/redakšuvnnat geat dahket mediaođđasiid ja geat mearridit gii galgá beassat oasálastit almmolaš digaštallamiin. Interneahhta ja sosiála mediaovdáneapmi addá dábálaš olbmuide alcceseaset vejolašvuođa buvttadit ja almmuhit sisdoalu, ja dát lea hui ollu viidánan. Mediageavaheaddji lea maiddái dan dihte šaddan eanet dihtomielalaš makkár mediasisdoalu váldá vuostá, goas ja geas.

Sosiála mediaid ovdáneapmi lea dahkan vejolažžan leavvudit boastu dieđuid ja propaganda, nu gohčoduvvon Fake News. Dát dáhpi sáhtá mielddisbuktit ahte luohtehahttivuohta árbevirolaš mediai jávká, ja gáibida ahte mediageavaheaddji dárkkista gálduid.

Otnáš mediaárgabeaivái gullet sihke árbevirolaš ja ođđa mediait ¹.

Sámi mediat

Sámi mediat leat mávssolaččat sáme giela ja kultuvrra vurkkodeamis ja ovdánahttimis². Sámi mediain lea maiddai mávssolaš ja guovddáš rolla hukset sámi oktavuodaid, ja sáhtá maiddái čohkket sámi servodaga.

Sámi mediaid váldobargu lea čalmmustahttit sámi servodahkii dehálaš áššiid, leat arena ođđasiidda, dieđuide ja oaivillonoahallamii, buvttadit ja gaskkustit guoimmuheami, ja maiddái leat arena ovdánahttit giela, identitehta ja kultuvrra, sáme giellii ja dárogillii. Sámi servodatovdáneapmi lea maiddai dan duohken ahte eanetloguservodagas lea máhttu ja

¹ [NOU 2017:7 Det norske mediemangfoldet – En styrket mediepolitikk for borgerne](#)

² [NÁČ 2016:18 Váibmogiella. Láhkaevttohusat, doaibmabijut ja ortnegat sámi gielaide](#)

ipmárdus sámi giela, kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima birra. Sámi median lea danne maid dai vejolašvuohta čalmmustahttit sámi kultuvrra ja servodaga, ja maiddái gaskkustit ođđasiid ja reportášaid sámi duohtavuodas ja sámi perspektiivvas, eanetloguservodahkii. Dat leat mávssolaš dieđut maiguin lasiha máhtu sámiid birra dáčča álbmogii, ja mat sáhttet eastadit olggušteami ja cielaheami, ja maiddái ovddidit goappašiid belliide árvvu ja servodat ipmárdusa.

Nubbi mearkkašupmi dás lea ahte sámi mediat maid leat oassin dáčča stuorát mediahivvodagas, ja dasa lassin gullet sii buot-sámi mediaárgabeaivái ja sii leat maid oassin riikkaidgaskasaš eamiálbmot mediakonteavsttas. Buorre sámi mediamánngabealatvuohta berre danne fátmastit gielalaš, geográfalaš ja šárjjerlaš viidodaga, seammás go addo vejolašvuohta iešguđetlágan oaiviliidda ja jienaide sámi servodagas boahit ovdán almmolaš digaštallamis.

Sámediggeráđi vuolgaheapmi

Sámediggeráđi deattuha iežas álggahanjulggaštusas 2017-2021 áigodahkii, *Muhtačalmmiit*, mediaid mávssolašvuođa govvidit mánngabealatvuođa sámi kultuvrras ja maid daid iešguđetlágán sámevielain.

Sámediggeráđi háliida álggahit barggu hábmet ollislaš sáme mediapolitiikka. Sámedikkis ii leat leamaš obbalaš digaštallan dan fáttá birra daid maŋemuš áiggiid. Sámediggeráđi oaidná dárbbu ahte Sámediggi digaštallá ja mearrida politiikka mii muitala dehálaš guovddášárvvuid birra sámi medias ja makkár rolla Sámedikkis galgá leat sámi media ovdáneamis. Dat lea dehálaš sihkkarastit mánngabealatvuođa mediafálaldagain sámi álbmogii, mii addá buriid eavttuid sámi servodatdigaštallamii ja saji sámi oasálastimii demokratiijii. Sámediggeráđi háliida láchit buoret olahannuttu iešguđetlágan sámi mediafálaldagaide, erenoamážit digitála čovdosiidda sámi mánáid ja nuoraid várás.

Sámedikki rolla sámi mediain

Sámediggi galgá dohkkehit media sorjákeahates rolla ja servodatbarggu. Sámediggi galgá doalahit eret media redakšuvnnalaš veardádusain ii ge viggat váikkuhit dehe bidjat láidestusaid journalisttalaš doaimmaide iežas politiikka bokte. Sámediggi galgá leat mielde láchime vejolašvuođa mediaide čađahit iežaset servodatdoaimmaid dohkálaččat.

Sámedikkis ii leat odne njulgestaga váikkuhus nationála mediadoarjagiidda dehe gáibádusaide mat addojuvvojit álbmotsáddehagaide dehe mediadoarjagii mii addo sámi aviissaide. Sámediggi addá jámma cealkámušaid stuoradiggedieđáhusaide mediasurggiin.

NRK – plakáhtii ja eará gulaskuddandokumeanttaide. Sámediggi lea maid dai lágidan mediaseminára ja oasálasttán Mediamánjggabealatvuodálávdegotti gulaskuddančoahkkimiin.

Sámedikkis ii leat álddis njuolggodoarjjaortnet sámi mediai iežas bušeahtas, ja lea 2018 várren obbalaččat 4,3 mii ruvno muhtin sámi mediaide. Sámediggi juolluda maid dai doarjagiid proševttaide mat orrot gullame mediasuorgái, ohcanvuđot doarjagiid vuolde. Sámediggi otnáš mihttomearri doarjjaortnegiiguin sámi mediaide lea doarjut sámi mediaid mat bohciidahttet servvodatdigaštallamiid³.

Sámediggi nammada maid dai miellahtuid sámi prográmmaráđđái geat árvoštallet NRK Sápmi sámi prográmmafálaldagaid.

Ráddjemat ja guovddáš definišuvnnat čielggadeamis

Doaba sámi mediat geavahuvvo dán čielggadeamis mediaid birra mat gaskkustit sámegillii ja/dehe mediat mat vuosttažettiin gaskkustit sámi servodatdílálašvuoda birra juogo dárogillii dehe sámegillii, ja /dehe mas lea olles dehe oassi dábálaš sámi gehččiin/guldaleaddjin maid sii definerejit ulbmiljoavkun iežaset sisdollui. Doaba sámi mediat geavahuvvo dán čielggadeamis redakšuvnnalaččat stivrejuvvon mediaid birra, mat doaimmahit friddja ja bealátkeahces journalistihka mas lea čielga formulerejuvvon sámi servodatbargu ja mat barget redakšuvnnalaš, ehtalaš prinsihpaid mielde ja mat leat redaktevrraplakáhta ja Leage Várrogas-plakáhta ektui⁴.

Sámi journalistihka definišuvnnas, sáhtta leat ávkkálaš geahččat akademalaš ákkastallama álgoálbmotmetodologiija- ja dutkan teoriija hárrái. Doppe ovddiduvvo dávjá *álgoálbmotperspektiivva* dehálažžan, sihke válljemiid oktavuodas, áššiid hábmemis ja presentašuvnnas. Definerenfápmu ja riekti oamastit ja muitalit iežaset historjjá lea maid hui guovddáži⁵.

čielggadeapmi addá oppalašgova sámi mediafálaldagas Norggabeale Sámis, ja čalmmustahtta muhtun guovddáš hástalusaid ja vejolaš strategijaid. čielggadeapmi ii leat ollislaš, ja digaštallan Sámedikki dievasčoahkkimis bohta lea láidesteadjin Sámediggeráđđái go galgá konkretiseret sámi mediapolitihka joatkka barggus. Čuovvovaččat

³ Sámedikki 2018 bušeahtta

⁴ [Vær Varsom-plakaten](#), Pressens Faglige Utvalg

⁵ Loga eanet *indigenous methodology* birra mas leat earret eará dát čállit: Bagele Chilisa (2012), Linda T. Smith (2012), Rauna Kuokkanen (2000)

2019:s lea plánejuvvon dieđáhus sámi mediaid birra, gos lea lunddolaš čiekŋudit digaštallama sámi mediafálaldaga birra davviriikalaš, buot-sámi perspektiivvas.

Relevánta rámmaeavttut ja konvenšuvnnat

Prinsihpat ja vuoigatvuođat mat fátmastit sámi giellageavaheami ja mediavalljivuođa sámi álbmogii, lea čilgejuvvon moanat guorahallamiin, stivren- ja riektedokumeanttain, omd. NAČ 2016: 18 Váibmogiella⁶, ráđđehusa sámegeiela doaibmaplánas 2009-2016, Vuodđolágas⁷, lágas Sámedikki ja eará sámi riektedilálašvuođaid birra (sámeláhka), álbmotrievttálaš vuodđodokumeanttain⁸ ja eará konvenšuvnnain⁹.

Proseassa

Mii bovdiimet guovddáš aktevrraid mediamáilmmis buktit cealkámušaid čielggadeapmái, juogo čálalaččat dahje oassálastima bokte gulaskuddančoahkkimiidda. Čoahkkinbovdehus almmuhuvvui maiddái Sámedikki neahttasiiddus ja dan bokte galggaše vel eanet olbmot gullan čoahkkima birra, nu ahte áigejuovdilis aktevrrat sáhttet dieđihit iežaset beroštumi dán bargui.

Guokte čoahkkima leat lágiduvvon mas presideanta ja sámediggeráđđi oktan hálddahasain ledje mielde. Vuosttaš čoahkkin lei Sámedikkis Kárášjogas 8.10.18 ja nubbi Guovdageainnus, 12.10.18, dat manjit čoahkkin dan sivas go olbmot iešguđet sivaidda geažil eai sáhttán searvat Kárášjoga čoahkkimii.

Mii oaččuimet ollu buriid cealkámušaid ja oaiviliid dáin čoahkkimiin, mat muitalit muhtun hástalusaid birra mat sámi median leat odne, ja dát cealkámušat dagahit stuora vuođu dán čielggadeapmái. Oassálastit almmuhedje ilu ja vuordámušaid dasa ahte Sámediggi háliida nannet iežas mediapolitiikka, ja oaivvildedje ahte Sámedikkis, seamma go Stueradikkis, berre leat čielga mediapolitiikka sámi mediafálaldagaid, nationála mediastrategiijaid ja mihttomeriid birra obbalaččat. . Mánngas namuhedje ahte njuolgggo eaiggátvuohta dahje mohkohalama bokte geahččalit stivret doaimmahuslaš mearrádusaid, politiikkalaš orgánain nu go Sámedikkis, eaiggátvuođa dahje stivrralahttuvuođa bokte, ii leat heivvolaš friddja ja sorjjasmeahtun preassa ektui. Dát lea maid UiO-raportta 2000 jagi ávžžuhusa mielde

⁶ [NAČ 2016:18 Váibmogiella](#). Láhkaevttohusat, doaibmabijut ja ortnegat sámi gielaide

⁷ [Kongeriket Noregs grunnlov](#), 1814

⁸ [ON álgoálbmotvuoigatvuođaid julggaštus](#), 2007

⁹ [ILO-konvenšuvdna nr. 169 álgoálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid birra iešheanalaš stáhtain](#), man Norga dohkkehii 1990:s.

«Samiske medier: bruk, innhold og rammevilkår (Sámi mediat: geavaheapmi, sisdoallu ja rámmaeavttut)», politihkalaš seaguheapmi media doaimmahusbargguide ii leat dohkálaš demokratiijas. Doaimmat sámi mediapolitihkas berrejit bisohuvvot movttiidahttimin ja doarjjan, lassin gilvomearrideaddji doaimbaidjun ¹⁰.

Muhtin váldodieđuin maid mánga oasseváldi gesse ovdan gulaskuddančoahkkimiin, ledje hástalusat go lea váilevaš máhttovođđu ja statistihkka, dutkan ja mediaguorahallamat sámi mediageavaheaddji birra.mas čuožžu ahte

Eará guovddáš fáddá lei sámi giella ja Sámedikki váikkuheapmi nationála mediadoarjjaortnegiidda.

Eai leat boahtán makkárga cealkámušat aktevrrain mat eai leat searvan čoahkimiidda¹¹. Mii leat ožžon čálalaš cealkámušaid NRK Sámis, lullisámi girkoáldis Daerpies Dierie ja Idut lágádusas, mat leat mielddusin dán čielggadeapmái.

Stáhtus ja sámi mediafálaldaga govva

Álbmotsáddehat

Álbmotsáddehat lea okta dáin oallut stáhtalaš doaimmain mii galgá ovddidit valljivođa ja almmuhanfriddjavuođa servodagas ja Stuoradikki bajit gáibádus ja rámma NRK:i lea Nrk-plakáhtas. Plakáhtta lea politihkalaš reaidu defineret álbmotsáddehaga servodatbarggu ja NRK doaimmas.

Sámi sisdoallogáibádus NRK:i lea čilgejuvvon NRK-plakáhtas čuovvovaččat:

§16 NRK galgá nannet dárogiela ja sámegielaid, ja nannet dáčča ja sámi identitehta ja kultuvrra. Stuora oassi fálaldagas galgá sisttisoallat dárogielat čanastumi ja speadjalastit álbmoga kultuvrralaš valljivođa. NRK:s galget leat beaivválaš sáddagat sámi álbmogii.

§ 22 NRK galgá ovddidit mánáid sátnefriddjavuođa ja diehtujuohkima, ja suddjet mánáid vahátlaš sisdoalus. NRK:s galgá leat dárogielat prográmmat mánáide mat leat vuollel 12 jagi, dássidit dárogielat prográmmat nuoraide, ja dássidit prográmmat mat leat mánáid ja nuoraid várás, iešguđet sámegillii.

¹⁰ [Samiske medier: bruk, innhold og rammevilkår](#), 2000, s. 136

¹¹ Jus áiggut oaidnit geat serve čoahkkimiidda, de geahča oasseváldiid listtu gállduid dieđuid vuolde.

NRK Sápmi váldobargu lea ráhkadit sisdoallofálaldaga sámi álbmogii, muhto dat galgá maid veahkehit addit máhtu ja diehtujuohkima sámi servodaga birra muđui álbmogii. NRK Sápmi fállá beaivválaš sáddagiid sihke rádios ja tv:s, ja interneahhtafálaldat sihke dárogillii ja sámegillii. Dasa lassin buvttada NRK Sápmi iešguđetge produkšuvnnaid nugo dokumentáraid, guoimmuhemiid ja sáddagiid basiid áigge ja sullasaš oktavuodain. Mánáid-tv fálaldat sisttisoallá iežas buvttadan- ja oastán dubbejuvnon prográmmat. Mediabearráigeahčču lea 2016:s ja 2017:s álbmotsáddehaga raporttastis cuiggodan ahte NRK ii deavdde gáibádusastis ahte sáddet dássedit sámegielprográmmaid nuoraide¹².

Sámi áviisafálaldat stáhtabušehtas

Dat guokte sámi áviissa Sárgat ja Ávvir oazžuba doarjaga sámi aviissaide stádbušehtas. Dasa lassin oazžuba báikkálaš áviissat Nord-Salten ja Snåsningen doarjaga buvttadit sámegielat siidduid julev- ja lullisámegillii. Sámi mediadoarjja lea vuodđuduvvon vuodđodoarjjan maid dat guokte sámi áviissa Ávvir ja Sárgat juogadeaba dássálaga. Dasa lassin oazžuba áviissat doarjaga dan mielde ahte man olu siiddut almmuheaba sámegillii.

Doarjja dáidda sámi aviissaide ja sámegielat siidduide lea parallealla Norgga aviissaid mediadoarjagii, mii lea guovddáš doaibmabidju doalahit dárogielat mediavalljivuođa. Ulbmil addit doarjaga dáidda sámi aviissaide lea láchit dilálašvuođa demokrátalaš digaštallamii, ávdnet oaiviliid ja giellaovddideami dihte sámi servodagas.

Mediat mat ožžot doarjaga Sámedikkis

Sámedikki 2018 bušehtas leat čuovvovaš mihttomearit biddjon mediasuorgái: «*Sámediggái lea deatalaš ahte sámi giella, dáidda ja kultuvra leat olámuttus iešguđege mediain, sierra sajiin ja ahte buvttadeames ja gaskkusteames lea alla kvalitehta*». Sámediggi lea 2018:s várren oktiibuot 4,3 miljovna ruvno muhtin mediaide mat almmuhit sihke davvi-, julev- ja lullisámegillii, mat almmuhit mángga lágan almmuhemiid ja mángga šáŋŋeris ja mat leat oaivilduvvon mángga olahusjoavkkuide.

	Budsjett 2018	Budsjett 2017	Avvik 2018 - 2017	Avvik i %
17001 Nuorttanaste	1 153	1 129	24	2,1 %
17002 Ungdomsblad Š	1 581	1 548	33	2,1 %
17003 Sámis	374	366	8	2,2 %
17004 Daerpiet Dierie/sørsamisk kirkeblad	241	236	5	2,1 %
17005 Bårjás	127	124	3	2,4 %
17008 NuorajTV	557	350	207	59,1 %
17007 GLR	327	320	7	2,2 %
Sum	4 360	4 073	287	7,0 %

¹² [Allmennkringkastingsrapporten 2017](#), Medietilsynet, s. 27

Eará sámi mediat

iSÁMi.Press AS lrs friddja ja sorjjasmeahtun sámi mediafitnodat mii álggahii Sámi Ođasmagasiidna 2017:s. Áviisa almmuhuvvo vahkkosaččat, ja das leat sullii 750 dingojeaddji. Áviisa almmuha áigequovdilis áššiid birra ja reportášaid davvi- ja lullisámegillii. Neahttaalmmuheapmi almmuha lassin davvi- ja lullisámegillii maid dárogillii. Áviisa ruhtaduvvo doarjagiin priváhta ealáhusain, almmuhus- ja dingojeaddjiruđain ja prošeaktadoarjagiin Trøndelága fylkkasuohkanis, Nordlándda fylkkasuohkanis ja Sámedikkis.

Dasa lassin gávdnojit lagasrádiot main lea sámi sisdoallu, nu go Salangen Nyheter.

Oppalaččat buot-sámi mediafálaldagaid birra

Sápmelaččain Norggas lea maid vejolašvuhta olahit sámi mediaid Ruoŧas ja Suomas, mat ovttas doibmet ollislaš sámi mediafálaldahkan beroškeahtá riikkarájáin. Sihke YLE, SVT ja SR buvttadit ja almmuhit sierra sámi prográmmafálaldaga, muhto doaimmahusain lea arvat unnit bušeahtta go buohtastahtá NRK:in. NRK:s, YLE:s, SVT:s ja SR:s leat oktasaš sáddagat rádios ja TV:s mat buvttaduvvojit ja sáddejuvvojit dán golmma davvi riikkain. Lea maid lonohallan ovttaskas buvttademiin ja sisdoaluin maid almmuhit nehtas. Eai gávdno sierra sámi beaiveaviissat Ruoŧas eai ge Suomas, dahje sierra mediadoarjjaortnet sámi aviissaide. Suoma regiovdnaáviisa Lapin Kansas gal leat ođđasat sámegillii. Ruoŧa ja Suoma sámiid várás gávdnojit áigečállagat ja neahtasiiddut. Muđui eai gávdno dál sierra sámi mediat ruoššas.

Digitála mediafálaldat

Ođđa sámi mediaárgabeaivvis lassánit digitála mediafálaldagat, mat geavahit ođđa digitála čovdosiid ja lávddiid. Okta dakkár mediafálaldat lea ovdamearkka dihte podcast, mii lea okta jietna- dehe videofiila mii sáddejuvvo interneahtha bokte. Sámi podcastain lea juogo priváhta dehe initieren ja/dehe leat dábálaš mediaásahus oastán dáid, ja dain ii leat dássidis almmuhanfrekveansa. Gávdnojit maid podcastat mat eai leat sámi, muhto main leat sámi fáttat. Lea váttis addit ovttá dievaslaš listtu dakkár fálaldagain, danin go dat rievddadit jođánit.

Sosiála mediat

Sosiála mediat ovddastit ođđa kategorijja otnáš mediamáimmis ja mat ii boađe *árbevirolaš media* doahpaga vuollái. Sosiála mediat leat mediakanálat ja gaskkustanarenat mat

interneahta bokte lámčēt dili vuorrováikkuhussii ja oasálastimii sosiála fierpmádagain¹³. Sosiála mediaid sisdoalu stivrejit geavaheaddjit, ja dát dagaha jođánis teknologalaš rievdadeami, ja eanas eaiggádat dáidda leat globála aktevrrat¹⁴. Eanas otnáš dábálaš mediaide leat sosiála mediat hui dehálaš sáhkajuohkinkanálat, ja maid mángga dáfus nana hástaleaddjin sajáiduvvon mediaide. Erenoamážit mánát ja nuorat geavahit aktiivalaččat ođđa teknologiija ja digitála arenaid, ja dat váikkuha sin giellageavaheapmái. Sámediggedieđáhus *sámegiela birra* (2012) lea čállon: “Buorit sosiála neahttabáikkít gos gulahallan sáhtta leat sámegillii, sáhttet leat dehálaš giellaarenat erenoamážit mánáide ja nuoraide geat orrot dakkár báikkiin gos muđui leat unnán arenat gos sáhtta sámástit [...]”¹⁵.

¹³ Aalen, 2013

¹⁴ [Sosiale medier](#), Store norske leksikon, 2018

¹⁵ Sámediggedieđáhus sámi gielaide birra, 2012, s. 27

Hástalusat

Čuovvovaš kapihttalii leat fidnosuorggi cealkámušat buore muddui vuodđun:

Giella

Sámediggedieđáhus sámegiela birra 2012:s čujuhuvvo ahte media váikkuha gillii ja ahte sámi mediain lea stuora ovddasvástádus sihke čalmmustahttit, atnit buori giellageavaheami, ja addit fáldadaga mii ovdánahtta ja nanne sámegiela geavaheami. Olles sámi servodat ferte váldit ovddasvástádusa sihkkarastit, seailluhit ja ovdánahttit sámegielaid. Lea vuđolaš ovttaoaivilvuolta dasa ahte sámi media lea dehálaš giellaarena ja sis berre leat sisdoallu iešguđet ge sámegielaide. Čujuhuvvo maid ahte lea molsašuddi giellamáhttu Sámis ja lea dehálaš ahte giellageavaheaddjit ožžot mediasisdoalu mii lea heivehuvvon sin giellamáhtu ektui. Dasto berre Sámediggi doarjut sámegielat mediaid, seammás go fuolaha ahte dárogielat sámi mediat sáhttet gávdnot. Guovlluin gos sámegiella ii leat nu nanus, sáhttet sámi mediat doaibmat dego dehálaš giellaealáskahttin arenan, gos sámi teavsttain lea sihke kultuvrralaš doaibma ja seammás lea lohkanhárjehallanveahkki, inspirašuvdnan ja movttiideaddjin geavahit sámegiela. Dattege lea dárbu fágalaš guorahallamiidda gos oaidná makkár mediakontaktastrategiija lea buoremus giellaealáskahttimii.

Eará stuora hástalus lea erenoamážit lulli- ja julevsámegiela giellaguovllus, gos váilot sámegielat fágaoahppan journalistat/čállit. Mediat mat almmuhit julev- ja lullisámegiliii, leat vásihan ahte lea váttis gávdnat journalistaid ja čálliid mat máhttet gielaide. Mánnggat mediat fertejit oastit jorgalanbálvalusaid vuoi besset fállat sisdoalu dáidda gielaide. Dás cuigejuvvo guovttelágán doaibmabijuide, vuosttažettiin lea guhkidit oahppoáigodaga, ja nubbi doaibmabidju lea oanehit áigodagaid mielde doallat kurssaid ja sullasaš doaimmaid. Dát suorgi ohcala vuolgaheami Sámedikkis ja sámi oahppoinstitušuvnnain, áinnas ovttasbarggu bokte, mas lea ulbmil oahpahit eanet sámegielat journalistaid buot sámegielaide, ja/dehe oazžut fágalaš máhtu oanehis bargobajiid bokte, sierra fágabeaivvit sámegiel mediaide ja sullasaš journalisttalaš kurssat. Dát sáhttet bargat sámegielagiid ektui main lea vejolašvuolta čállit, muhto váilu fágalaš máhttu.

Sámediggi sáhtta njuolggodoarjjaortnega ja eará doarjjaortnegiid bokte movttiidahttit lassi gielladiđolašvuhtii ja giellageavaheapmái sámi mediain. Lea dehálaš ja dárbbášlaš doarjut sámegielat mediaid, danin go márkan sámegielat guldaleddjiide ja lohkkiide álo boahdá leat unnit go dárogielagiid mediain.

Sámi sisdoalu nannen NRK:s

NRK Sápmi muitala ahte sin doaimmahus galgá váikkuhit dasa ahte olles sámi álbmot oažžu doarvái diehtjuohkima nu ahte sáhtá aktiivvalaččat searvat sámi servodahkii, ja ahte NRK Sápmi galgá leat oktasaš arenan buot sápmelaččaide, beroškeahtá ipmirdit go dahje hupmet go sáme giela vai eai.¹⁶ NRK Sápmi mihttomearri lea nannet sámi gielaide, kultuvrra ja identitehta.

Sámedikki oainnu mielde lea okta hástalusain sámi sisdoallogáibádusas mat čužžot NRK-plakáhtas, ahte mihttomearit leat obbalaččat ja bajit dásis, ja dat mielddisbuktá ahte lea váttis árvvoštallat mihttomeriid olaheami, eai ge leat nu čavga gáibádusain go sisdoallogáibádusat muđui. NRK-Plakáhta vuolggasadi lea dáža mediamáilmmi, ja dovdo ahte lea gáidan sámi árgabeaivvis ja servodagas eret. Sámediggi lea ovdal gulaskuddancealkámušain cealkán ahte lea dehálaš ahte NRK geatnegahttojuvvo fállat dievaslaš sámi álbmotsáddehaffálaldaga seamma dásis go dáža. Lea dehálaš ahte sámi sisdoallu buoriduvvo sámi eavttuid vuođu ja mas lea sámi čanastat, mas sámi gielain, sámi árvvuin ja sámi servodagas lea diehttelas ja dárbbaslaš sadi. Sámediggi lea dasa lassin muitalan ahte sámi sisdoallu *ferde* konkretiserejuvvot mearrádusaiguin NRK njuolggadusain. Sámediggi berre ožžodit áigái dihto gáibádusaid sámi sisdollui NRK-plakáhtas, seamma ládje go dáža sisdoalu birra čuožžu, ja maid kvalitehtadárkkisteapmái gáibádusaid.

Sámedikki rolla

Sámedikkis lea leamaš oalle ii seaguheaddji rolla go gusto sámi mediaide. Sámediggi addá jahkásaččat juolludemiid oallut sámi mediaide, ja leat unnán earenoamáš gáibádusat šánjer/viidodaga ja buvttadeami birra. Moadde media mat ožžot njuolggodoarjaga Sámedikkis, leat olámuttos digitála hámis. Sáhtá digaštallat nagodit go dát olahit Sámedikki mihttomeari, dása gullá maid árvvoštallat sisdoallo-, šánjer-, buvttadan-, gaskkustan- ja almmuhangáibádusaid. Digaštallat sáhtá maid ahte leat go eará mediat mat berrejit oažžut doarjaga Sámedikki njuolggodoarjjaortnegis.

Nationála mediadoarjja

Sámedikkis ii leat njuolga váikkuhanvejolašvuohta nationála mediadoarjagii, mediadoarjagii sámi áviissaide dehe bajit rámmaide ja guovddáš gáibádusaide mii addojit álbmotsáddehahkii. Sámediggi sáhtá ođđasit digaštallat berre go ohcat váikkuhanválddi dán suorggis. Mediabearráigeahčču guorahalai 2009:s sámi aviissaid doarjjaortnega, gos

¹⁶ Čálalaš gulaskuddancealkámuš mediapolitihkalaš čielggadeapmái, NRK Sápmi, 2018

berráigeahčču earet eará ávžžuhii ahte doarjja buvttadit julev- ja lullisámegiela aviisasiidduid dárogielat aviissain galgá váldot mediadoarjjaortnegis ja sirdit Sámediggái¹⁷. Dát evttohus oačču stuora doarjaga čuovvovaš gulaskuddamis, muhto Sámediggi celkkii maŋŋel ahte dát ii leat sávahahtti maŋŋil go sámi aviissat bukte sin cealkámuša, gč. maid Sámedikki 2010 jahkedieđáhusa, *kapihttal 4.15 Mediafálaldat*. Dán oktavuodas deattuhii Sámediggi ahte mediafálaldat julev- ja lullisámegiella ferte ain nannejuvvot ja ovddiduvvot.

Sámi mediaaktevrrat mediasuorggis oaivvildedje ahte nationála mediadoarjja sámi aviissaide berre lasihuvvot nu ahte sáhttet huksejuvvot nana sámi redakšuvnnat, ja dása sáhttá Sámediggi garraseappot váikkuheaddji.

Nationála mediat

Olbmui muđui Norggas lea unnán máhttu sámi áššiid birra. Mánnggas leat fuomašuhttan ahte lea hástálussan go Norgga riikamedia, báikkálaš aviissat ja gávppálaš aktevrrat sihke rádios ja TV:s gaskkustit hui unnán sámi diliid birra, dát lea maid boahán ovdan mediaguorahallamis mii čađahuvvui 2000 mas čájehuvvui ahte mediagaskkusteapmi sámi áššiid birra olggobealde Finnmárkku leat hui unnán¹⁸. Jus dušše sámi mediat gaskkustit sámi áššiid birra, de šaddet Norgga eanetloguálbmot ja stuoraservodat máhttogeafit dáid áššiid birra. Sámediggi berre danin leat okta gii duvdá dihtomielalašvuoda dáčča mediaide nu ahte dat maid váldet ovddasvástádusa fállat ja almmuhit prográmmasidoalu sámi diliid birra nu ahte eai buvttat vašši kommeantaid áššáiguoski kommeantasajis.

Sihkkarastin dihte šaŋŋerviiododagas, de lei ovddit šiehtadusas gávppálaš álbmotsáddehahkii gáibádus fállat sámi sisdoalu ja giela. Go FM heaithuvvui ja DAB bođii sadjái, de jávkka álbmotsáddehatgáibádus ja dál ii gávdno šat makkárges sisdoallogáibádus gávppálaš rádiokanálaide. Čakčamánu 2018 addojuvvui TV2:i šiehtadus fállat álbmotsáddehatbálvalusaid TV:s. Sámi sisdoallu dahje giella ii leat geatnegasvuodaid gaskkas ođđa TV2- šiehtadusas stáhtain¹⁹, Nu go lei áigodagas 2003-2009. Sámediggi sáhttá bargat politihkalaččat nu ahte rádđehus iežas šiehtadusaiguin gávppálaš álbmotsáddehatbálvalusaid olis váldá fas mielde gáibádusaid sámi sisdoalu birra.

¹⁷ Sámegielaid doaibmaplána – [status 2011 – 2013](#), s. 24

¹⁸ [Samiske medier: bruk, innhold og rammevilkår](#), 2000

¹⁹ «[Staten og TV2 skriver under avtale for kommersiell allmennkringkasting](#)», Kulturdepartementet

Dievaslaš valljivuohta sámi mediain

Stuora hástalus sámi mediabirrasis lea ahte ii leat dievaslaš valljivuohta mediafálaldagas, ovdamearkka dihte go gusto sisdollui, gillii ja šáŋŋerii. Sámediggi berre dasto joatkit bargguinis olihit valljivuođa mediaárgabeaivvi mihttomeari Sámis, ja deattuhit čielga vuordámušaid sámi mediaide. Čuovvovaš fáttát ja doaibmabijut digaštallojuvvo gulaskuddančoahkkimiin:

Buot-sámi mediadoarjja ásaheapmi

Sámediggi sáhtá šaddat gievrras aktevran mii guoská sámi mediaovdáneapmái ja váikkuhit ahte huksejuvvojit eanet iešráđálaš mediat, digitaliserenprošeavttat, innovašuvdna, journalisttalaš prošeavttat mat geavahit ođđa teknologijja ja sosiála mediat gaskkusteamis ja guorahallanprošeaktan Sámis. Sámedikki vuoruheapmi ja ulbmil lea ge doarjut servodatberošteaddji mediaid. Mediavalljivuođalávdegoddi lea ávžžuhan hukset innovašuvnna guoskevaš doarjjaortnega seamma modealla vuogi mielde dego Ruotas²⁰, mii lea teknologijjabealátkeahces ja rabas buot mediaide beroškeahhtá distribušuvdnavuogi ja gávpemálla ja mas doarjja addo ohcama vuođu. Seamma sullasaš ornet mii lea buot-sámi ja lea ruhtaduvvon stádabušeahča bokte dáidda davviriikkaide, sáhtá geavahit sámi mediaárgabeaivvis.

Iešheanalaš sámi mediaviessu

Muhtimat leat ovddidan jurdaga ahte luvvet sámi ossodagaid nationála davviriikkalaš álbmotsáddehagain ja ásaht oktasaš-sámi mediaásahusa, mas jurdda lea nannet sámi media ja sámi iešmearrideami mediasuorggis. Sámi Journalisttaid Searvi (SJS) mielas ii doala dálá mediadilli álgoálbmogiid iešmearridanvuoigatvuođa nu go lea daddjon ON álgoálbmotjulggaštusas ja ávžžuha Sámedikki bidjat johtui barggu luvvet sámi ossodagaid davviriikkalaš nationála álbmotsáddehagain, ja dan sadjái hukset oktasaš-sámi mediaásahusa mas sápmelaččat ieža mearridit ja mat leat sorjjasmeahhtumat²¹. Okta hástalusain buot-sámi mediaviesuin lea defineret eaiggát- ja bargoaddidili, ja makkár modealla mielde dákkár álbmotsáddehagas dahje mediaviesus galgá organiserejuvvo ja ruhtaduvvot. Sámediggi politihkalaš ásaheahčan fertet bisuhit dárbbášlaš gaskka ja lea váttis govahallat ahte Sámedikkis livčče eaiggátvuođaberoštumit dákkár fitnodagas.

²⁰ [NOU 2017:7 Det norske mediemangfoldet – En styrket mediapolitikk for borgerne](#), s. 169

²¹ jahkečoahkkincealkámuš, Sámi Journalisttaid Searvi, 2018

Oktasaš davviriikkalaš sámi mediaásahus

NRK Sápmi muittuha dehálašvuoda das ahte ain bisuhit ovddasvástádusa stáhtalaš álbmotsáddehagas, ahte lea ain dan ovddasvástádus nannet sámi giela, kultuvrra ja identitehta, ja ahte dát ii duvdásuvvo sáme gielat doaimmahussan olggobealde NRK. Sii oidnet maid dárbun ovddidit davviriikkalaš bajit dási ovddasvástádusa dahje struktuvrra sámi álbmogii oppalaččat, mas leat oktasaš mihtut ja strategiiat. Dál buvttadit YLE, SVT, SR ja NRK sámi sisdoalu iešguđet sajis ja ollu das buvttaduvvo iežaset unnit fágabirrasiid siskkobealde. NRK lea ovddidan kulturdepartementii, Sámediggái ja Davviriikkalaš ráđđái ahte davviriikkalaš álbmotsáddehagat galggaše eanet váldit oktasaš ovddasvástádusa sámi guldaleddjiide ja gehččiide, ja muittuha ahte šattašii buoret kvalitehta ja olahanvejolašvuoha. Dákkár čoavddus eaktuda ahte mis leat nanu, dihto rámmaeavttut sámi doaimmahaide davviriikkalaš álbmotsáddehagain.

Dát lea maid vuđoleappot čállojuvvon raportii Davviriikkaid Ministtarráđis, buoret ovtasbarggu birra davviriikkaid gaska²². Raportta čujuha maid dasa ahte davviriikkain lea earenoamáš ovddasvástádus dasa ahte sámi álbmot sáhtta bisuhit iežas sámi identitehta. Raportta evttoha ahte sáddehagat davviriikkain čielggadit oktasaš davviriikkalaš sámi sáddehaga. Nannosit ovtasbargu gaskal sámi mediaid čuoččuhuvvui maid dehálažžan sámi mediamánnggabelatsemináras 2016:s man Sámediggi lágidii.

Sámi mediabearráigeahču

Lea maid digaštallojuvvon ahte galggašii go geahččalit ásahit sámi mediabearráigeahču, mas lea dárbbašlaš máhttu sámi diliid birra ja media birra. Mediabearráigeahču dárkkista earret eará álbmotsáddehatgeatnegasvuodaid, viežžá máhtu mánáid ja nuoraid mediageavaheami birra ja áššemeannuda ja máksá preassadoarjaga aviissaide, ja doaimmadoarjaga báikkálaš rádioi ja TV:i²³. Oasseváldiin ledje iešguđetlágan oaivilat dasa ahte lea go ávkkálaš ásahit sámi mediabearráigeahču go jurddaša goluid ja eará resurssaid birra, ja maid man lahkálaga ja guhkkálaga leat hálddašeaddji ja fidnosuorgi. Mánnggas oaivvildedje ahte lea gelddolaš jurdda ja ahte lea dehálaš ahte dákkár mediabearráigeahčus lea buorre máhttu sámi media birra ja hástalusaid birra mat das gávdnojit. Lea dárbbašlaš digaštallat makkár organiserenmodealla mielde dákkár sámi mediabearráigeahču galgá huksejuvvot.

²² [Norden – nye muligheter. Forslag til økt mobilitet og integrasjon mellom de nordiske landene](#), 2018.

²³ [Medietilsynet](#)

Rekruteren ja dutkan

Duktan ja alit oahpu áŋgiruššan lea dehálaš sámi servodaga gáhttemii, nannemii ja ovdáneapmái. Lea maid dehálaš láhčit sisdoalu sámi dili birra ja buot sámegeielaide dála ja boahhte profešuvdnoahpus, ovdamearkka dihte journalistaoahpuin ja mediadiehtagis. Dárbu olbmuide main lea sámegeiel- ja kulturgelbbolašvuolta lea stuoris sihke sámi ja dáčča mediain. Mediat váikkuhit sihke sámi ja dáčča servodahkii. Danin lea dárbu dutkamii mii earet eará addá máhtu iešguđet ge mediaid mearkkašumi birra sámi servodatovdánahttimis, ja mediaid mearkkašupmi sámegeielaid ja kultuvrra stáhtusii eanetlogugiela ja kultuvrra ektui. Sámi álbmoga mediageavaheami ja mediavieru internationaliseren leat maid miellagiddevaš fáttát mediadutkamis. UiT Norgga árkatalaš universitehta bargá dál dutkanguorahallamiin álgoálbmotjournalistihka birra, ja galgá maid ovttasbargat Sámi allaskuvllain ja Oslo universitehtain. Dát lea maid miellagiddevaš Sámediggái sin joatkkabarggu sámi media dieđáhusa birra. Sámi Journalistaoahppu lea leamaš dehálaš sámi journalistaid rekruteremii, ja lea dagahan ahte lea huksejuvvon fágabiras. Dárbu lea eanet sámegeielagiid oahpahit ja rekruteret mediasuorgái. Dán bargui berre Sámediggi leat veahkkeaktevran ovttas eará áigequovdilis aktevrraiguin alit oahpahusa várás. Sámediggi sáhtá addit veahki gelbbolašvuodálokten doaibmabijuiguin ovttas fidnosurggiin, fágabeivviid, bargobájiid ja sullasaččaid lágidit.

Váilevaš máhtovuoddu

li gávdno statistihka sámi mediageavaheaddji²⁴, birra almmuhuvvon, ja máhtovuoddu geavaheaddijláhttema birra mii gusto ođđa teknologijai lea maid unnán. Statistihka lea unnán almmuhuvvon ja ođđa dutkan sámi media birra dehe sámi áššiid birra oppalohkái nationála mediain. Maŋemus mediaiskkadeapmi sámi media ja geavaheddjiid birra almmuhuvvui jagi 2000 raportahámis. “Sámi mediat: geavaheapmi, sisdoallu ja rámmaeavttuid”²⁵ iskkadeapmi čađahii Media ja gulahallan instituhta Oslo Universitehta bokte. Mediagovva dan rájes lea rievdan hui olu. Dát rapporta ii leat fokuseren interneahhtavuodđosaš mediaide ja mobiilatelefovnaide, mat leat hui guovddáš ávdnasat odne. Lea dárbu ođasmahttojuvvon ja vuđolaš ipmárdussii mediafálaldaga nuppástusain. Dat berre maid láhččojuvvot dili nu ahte statistihka ráhkaduvvo sámi mediageavaheddjiid ja sámi mediavieru birra seamma dásis go dáčča mediageavaheddjiid birra. Sámediggi berre bidjat áiggi initeret joatki kártema mediageavaheami- ja vieruid birra sámi geavaheddjiid gaskkas áiggiid badjel. Sámediggi berre digaštallat makkár vuogi mielde sáhtá dán dahkat,

²⁴ [Sámi Logut muitalit 9](#), *sámi mediat mánáid ja nuoraid várás*, kapihtal 6

²⁵ [Samiske medier: bruk, innhold og rammevilkår](#), 2000

ja fátmastit aktevrraid dakkár bargui dego Statistihkalaš guovddášdoaimmahaga, Norgga Gallup Instituhta ja eará relevánta universitehta ja allaskuvlla instituhtaid. Nationála dutkanprošeavttaide mii maid fátmasta sámi servodaga berre Sámediggi leat láidesteadjin, ovdamearka dihte dialoga bokte Dutkanráđiin, mii jahkásaččat juohká dutkanjuolludemiid siskkobealde vissis kategoriijaide main lea spesifihkka ulbmil.

Oktasaš vuodđovuogádat sámi servodatdebáhtti

Sámi servodatdebáhtas leat unnán arenat gos sámi servodat beassá digaštallat áigeguovdilis áššiid ovttas. Otná sámi servodatdigaštallan lea biđgejuvvon mángga iešguđet sadjái. Sámi áššiid digaštallama hástalus nationála dahje regionála debáhttasiidduin lea ahte debáhtta dávjá jorggiha eará guvlui ja álgovuoggalaš debáhtta jávká. Digaštallamiin dávjá vuhttojit ovdagáttut ja garra oaivilat. Mángasat eai arvva searvat almmolaš debáhtti, earenoamážit sosiála mediain ja neahttadebáhtaide. Sámi servodat dárbaša arenaid gos beassá iežas eavttuid vuodul digaštallat dehálaš ja áigeguovdilis áššiid mat gusket Sápmai, váikkuhan dihte rahpaseabbo servodahkii. Dakkár arenat fertejit leat rahpasat, oadjebasat ja fátmastahtti olles sámi servodahkii, gos sámi servodaga iešguđetlágan oaivilat ja jienat bohtet ovdan, ja maid redaktevrrat ja debáhttafuolaheaddjit gozihit. Ođđa teknologijain lea vejolaš ásahit oktasaš digitála vuodđovuogádaga sámi mediaid várás ja/dahje mediaide mat almmuhit sámi guoskevaš áššiid.

Mediafálaldaga ovddideapmi sámi nuoraide

Mediafálaldat mii lea heivehuvvon sámi nuoraid mediavieruide ja beroštumiide berre ovddiduvvot ja sihkkarastojuvvot. Ii ábut jáhkkit ahte sámi nuorat rievdadit iežaset mediavieruid ja máhccet árbevirolaš mediaide rávisolmmožin. Lea dehálaš ahte nuorra mediageavaheaddjit dovdet oktavuodá sámi mediaide. Sámi nuoraid mediafálaldaga ovddidanbargui lea dehálaš fátmastit aktevrraid dego Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegotti (SáNuL), iešguđetlágan sámi nuoraidorganisašuvnnaid ja nuoraidráđiid, ja iešguđetge fylkkaid nuoraidráđiid. Berre maiddái bovdet mediaid, mat leat earenoamážit oaivvilduvvon sámi nuoraide, mielde dakkár bargui. SáNuL lea ángiruššan sullasaš áššiin ja lea earret eará ovttas Nordlándda ja Romssa nuoraid Fylkaráđiin sávvan sierra sámi diehtujuohkinkanála nuoraid várás neahtas. Diekkár doaibmabidju lea ge muđui ráđđehusa sámegeiela doaibmaplána 2009-2016²⁶ evttohuvvon doaibmabijuid mielde.

Sámediggi sáhtta gáibidit digitála čovdosiid ja vuodđovuogádagaid njuolggodoarjaga juolludeamis sámi mediaide mat leat oaivvilduvvon sámi nuoraide. Sámediggi sáhtta maiddái

²⁶ [Regjeringens handlingsplan for samiske språk 2009-2016](#), s. 23-24

eará ohcanvuđot doarjagiid bokte geahččalit movttiidahttit innovašuvdnii, ovdamearkka dihte nuoraide heivehuvvon applikašuvnnaid ráhkadeapmái mobiillaide ja neahttabreahtaide.

Sámediggi vásiha muđui ahte váilot kvalitatiiva buorit sámegiela fáaldagat nuoraide buot sámegiela. Bivnnuhis NRK mánáid- ja nuoraidprográmmaid sámegillii teksten ja/dahje dubben livččii earenoamáš mávssolaš sámi mánáid giella- ja identitehtahukseii, lassii iešbuvttaduvvon prográmmaide mat leat vuodđuduvvon sámi árvvuide ja servodahkii. NRK Sápmi ja mánga iežá mediat mieđihit ahte sii eai lihcostuva doarvá bures olahit nuorra rávisolbmuid relevánta fáaldagaiguin ja sisdoaluin, ja ahte sis leat hástalusat oažžut nuorat olahusjoavkku válljet sin kanála. Dan lea maiddá Medietilsynet (mediabearráigeahčču) cuiggodan sihke 2018:s ja 2017:s.

Filmmat ja filbmaráiddut mánáide ja nuoraide

Dárbu sámi filmmaide ja filbmaráidduide oaivvilduvvon mánáide ja nuoraide miehtá Sámi lea stuoris, ja sámi filmmaid fáaldat lea unnán dan suktii go jearahallet ja go servodatdárbu lea. Lea dehálaš ahte mánát ja nuorat besset geahččat sámegiela filmmaid ja filbmaráidduid. Sámegielat filmmaid ja filbmaráidduid čađa ohppet mánát ja nuorat giela ja ovddidit giela ja dat maid váikkuha giellaválljemii stohkosiid oktavuodas ja go servoša earáiguin. Sámi filmmat ja filbmaráiddut mánáide ja nuoraide leat dehálaččat ja dárbbaslaččat, go sámi filmmain lea sámi sisdoallu ja sámi perspektiiva, nu ii leat dubbejuvvon ja tekstejuvvon filmmain. Sámi filbmakultuvra guorahallá, hábme ja viidásetovddida hástalusaid mat sámi kultuvrras ja identitehtas leat, sihke vássán áiggis, dálá áiggis ja boahhteáiggis. Sámi filmmat leat beaktilat ja ealli filbmakultuvra mas leat iešguđetlágan, ođđamállet ja áigequovdiis ovdanbuktimat sámi kultuvrras ja identitehtas. Sámi filmmat ja filbmaráiddut mánáide ja nuoraide mielddisbuktet ahte máhttu ja diehtujuohkin sámi giela, kultuvra ja servodaga birra leavvá viidábut stuoraservodagas. Hástalus lea ahte buvttadandoarjja sámi filbmaráidduide ja sámi filmmaide ii govčča buvttadangoluid.

Mediasuorgi rievda johtilit

Dutkan čájeha ahte interneahhta ja mobiila leat dađistaga šaddan eanet deataleabbon ođasgeavaheddjiide Norggas. Ođasat bohtet maiddá eanet sosiála mediaid bokte – nuorat geavaheddjiid gaskkas lea Facebook šaddan deataleabbon go TV ođasáššiid čuovvumis ja adnojuvvo dasto ollu deataleabbon go rádio ja báberáviisa²⁷. Lineára mediabuktagiid geavaheapmi (báberáviissat, árbevirolaš rádio ja TV) lea unnon issorasat mánggaid jagiid badjel, go fas mobiila neahttageavaheapmi lassána. NRK analysa mielde leat ovccis logi

²⁷ NOU 2017: 7 Det norske mediemangfoldet. En styrket mediepolitikk for borgerne.

olbmo gaskkas neahtas beaivválaččat, ja čiežas logi geavaheaddji gaskkas geavahit mobiila neahtas²⁸.

Sámi mediabuvttadeaddjit leat oppalaččat bázahallan teknologalaš ovdáneamis ja geavahit unnán daid vejolašvuođaid maid digitaliseren addá. Hui stuorra erohusat leat das man ollu sámi mediaávdnasat leat interneahtas²⁹. Stuoŕat mediaaktevrrat, nugo NRK Sápmi ja Ávvir áŋgiruššet viehka ollu digitála buktagiiguin, go fas eará unnit aktevrrat buvttadit unnán nehttii, nugo ovdamearkka dihtii nuoraidbláđđi Š. Eatnašiin dain mediain maidda Sámediggi addá doarjaga ii leat digitála fáálaldat. Sámi mediat berrejit oažžut vejolašvuođa ovdánit digitaliseremiin vai geavaheddjiin livččii buoret vejolašvuohta ja beasašedje geavahit ođđa vuodđovuogádagaid, erenoamážit dat mediat mat barget nuoraid ektui.

Sámediggi sáhhtá movttiidahttit eanet digitaliserema ja innovašuvnna ovdamearkka dihtii nu ahte ásaha sierra doarjjaortnega mediaide mat háliidit čađahit prošeavttaid digitaliserema ja ođđa teknologijja ektui. Ollu aktevrrat mediasuorggis dovddahedje ahte Sámediggi ovttasbargguin eará mediaiguin, giellabirrasiguin, teknologalaš birrasiguin ja oahppo-/dutkanbirrasiguin hoahpuha ođđa teknologijja ovddideami. Okta evttohusain lea lágidit konferánssaid maidda relevánta teknologalaš birrasat ja earát sihke sámi servodagas ja dan olggobealde servet. Sámediggi sáhhtá maiddá dán oktavuodas bovdet sierra mediaid, filbma ja eará aktevrraid ságastallat vejolaš ovttasbargoprošeavttaid birra main ođđa teknologijja, sisdoallu ja neahttabálvalusat tematiserejuvvojit³⁰, ja mediafálaldat sámi nuoraid várás.

²⁸ [NRKs årsrapport 2017](#)

²⁹ Sámi logut mitalit 9

³⁰ Sámi logut mitalit 11, kap. 6 *Samisk filmbølge baner vei*

Sámedikki mediapolitihka bajit mihttomearit

- Sámedikki mediapolitihkas berre leat vuodđoeaktun sihkkarastit rámmaeavttuid vai sámi mediat sáhttet doaibmat friddja ja sorjjasmeahttumit, nu ahte buoremus lági mielde sáhttet vuhtiiváldit demokrátalaš diehtujuohkinfriddjavuođa, almmuhanfriddjavuođa ja preassafriddjavuođa.
- Sámedikki mediapolitihka galgá váikkuhit dasa ahte sámegeielaid geavaheapmi lassána.
- Sámedikki mediapolitihka galgá oččodit boahteáigásaš čovdosiid mat dahket sámi mediasisdoalu eanet olahtahti olles sámi álbmogii, riikkarájáid rastá.
- Sámediggi berre iežas mediapolitihkain movttiidahttit servodatáingirdahtti journalistihkkii ja láchit arenavejolašvuođaid sámi servodatdigaštallamii.

Ángiruššansuorggit ja doaibmajut

Dá lea evttohusat doaibmajuide sámi mediamággabealatvuođa bargui.

ÁNGIRUŠŠANSUORGI 1: Sáddejeaddjiviidodat

- Ásahit geatnegahtti ovttasbarggu sámi ossodagain davviriikkaid álbmotsáddehagain (NRK;YLE, SVT ja SR).
- Čielggadit iešheanaláš davviriikkalaš sámi álbmotsáddehaga ásaheami.
- Nannet dálá sámi aviissaid mediadoarjaga lasiheami bokte.
- Ásahit bušehtii sierra mediaruhtaseahka mii manná digitaliserenprošeavttaide, innovašuvdnii ja ođđa mediaid geavaheapmái, ja/ dahje prošeavttaide maid ulbmil lea doaimmahit guorahalli journalistihka.
- Ásahit sámi mediabearráigeahču Norgii, mii váldá badjelassas ovddasvástádusa juolludit mediadoarjaga sámi mediaide ja mii bearráigeahččá mediaid ahte dat ollašuhttet sámi doaimmaheami. Sámi mediabearráigeahčus sáhtá maid leat rollan doaibmat sámi Preassa fágálávdegoddin (PFL), ja vejolaččat maid sihkkarastit sámi ovddasteami dálá ortnegis.

ÁNGIRUŠŠANSUORGI 2: Sisdoalloviidodat:

- Sámi álbmotsáddehatplakáhtta ásaheami, mas leat čielga doaimmat, maddái danin vai sáhtá árvvoštallat gielalaš, geográfalaš ja šáŋŋerlaš girjáivuođa. NRK-plakáhttii fertjeit čavgejuvvot gáibádusat sámi sisdoallui nu ahte daid sáhtá árvvoštallat.
- Gávppálaš álbmotsáddehagat geatnegahttojuvvot fállat sámi prográmmasisdoallu. Sámi sisdoallu ferte leat čielggas ja konkrehta, nu ahte sáhtá vuohkkasit árvvoštallat sisdoalu.

Movttiidahttindoaimbajut dahje guottuidhámejeaddji kampánnjat eará preassaid ektui, sihkkarastindihte eanet sámi sisdoalu sin sáddagiin.

- Mediadoarjja viiddiduvvo nu ahte sámi mediat sáhttet hukset nanu doaimmahusaid mas leat báikkálaš kantuvrrat mat sáhttet buvttadit buori ja viiddis sisdoalu iežaset guldaleddjiide ja gehččiide.
- Ásahit fágaarenaid sámi mediaide main lea beroštupmi digitaliseremii ja innovašuvdnii.
- Veardádallat Sámedikki njuolggodoarjjaortnega sámi mediaide ja árvoštallat sisdoallo-, šáŋŋer-, buvttadan- ja gaskkustangáibádusaid.
- Oččodit eanet juolludemiid sámi filmmaide ja filbmaráidduide mánáide ja nuoraide.

ÁŊGIRUŠŠANSUORGI 3: Geavahanviidodat

- Bidjat johtui doaibmajuid mat sihkkarastet sámi mediageavaheddjiide olaheami iešguđetlágan mediaide.
- Bargat dan nala ahte háhkat ovtadássásaš sámi mediagirjáivuođa, mas sámi geavaheddjiin miehtá riikka lea lihka buorre vejolašvuohta olahit mediaid sorjjakeahtta geografiijas ja gielas.
- Systemáhtalaš árvoštallan sámi mediamággabealatvuođa ja sámi mediadábiin ásahuvvo ja čuovvuluvvo.
- Movttiidahttit ásahit ja ovddidit digitála sámi mediavejolašvuođaid sámi mánáide ja nuoraide, mat leat seamma dásis go nationála ja riikkaidgaskasaš mediafálaldagat.

ÁŊGIRUŠŠANSUORGI 4: Rekruteren ja máhttu

- Ohcalit ovttasbarggu Sámi allaskuvllain ja eará oahppoinstitušuvnnaiguin.
- Ovddidit máhtu ja statistihka sámi mediaovddideami birra, mediageavaheami birra, girjáivuođa birra jna., doarjjan ja vuodđun ođđa sámi mediapolitihkkii.
- Rekruteret sámi giella- ja kulturgelbbolašvuođa sámi ja dáčča mediain. Journalisttalaš oahpahuš sámeagiidida, vejolaš ođđa čáliide, earenoamážit julev- ja lullisámi guovlluin.
- Vuolggahit ja movttiidahttit dutkat oazžun dihte máhtu iešguđetlágan mediaid mearkkašumi birra sámi servodatovdáneapmái, sámi giela ja kultuvrra birra majoritehtagiela ja –kultuvrra ektui ja sámi álbmogat mediageavaheami rievdamu birra sámi álbmogis.
- Ovdanahttit buvttadanbirrasiid mat barget iešguđetlágan šáŋŋeriid siskkobealde.

Máhttovuoddu

Girjjálašvuohta

Aalen, Ida (2013). *En kort bok om sosiale medier*, Fagbokforlaget, Bergen

Chilisa, Bagele (2012). *Indigenous Research Methodologies*, Sage Publications Ic, Los Angeles

Josefsen, Eva og Eli Skogerbø (2011). `Den samiske offentligheten: mediedekningen av sametingsvalgkampen 2009`, i Eva Josefsen og Jo Saglie (red), *Sametingvalg. Velgere, partier, medier*, Abstrakt forlag AS

Mecsei, Monica (2018). `Samisk filmbølge baner vei`, i *Samiske tall forteller 11. Kommentert statistikk 2018*. Sami Allaskuvla s. 83-99

Rasmussen Torkel (2016) `Samiske medier for barn og ungdom`, i *Samiske tall forteller 9. Kommentert samisk statistikk 2016*. Sami Allaskuvla: s. 98- 123.

Selle, Per, Semb, Anne Julie, Strømsnes Kristin, Nordø, Åsta Dyrnes. *Den samiske medborgeren*. Underkapittel *Mediebruk*, i kapittel 4. Cappelen Damm: s. 108 - 128.

Skogerbø, Eli, Josefsen, Eva, Ni Bhroin, Niamh (2015). Kapittel 10: *Samepolitikk på dagsorden*. Red. Bjerkli Bjørn, Selle, Per. *Samepolitikkenes utvilking*, Gyldendal Akademisk: s 250- 273.

Raporttat, notáhtat ja čielggadeamit

Allmennkringkastingsrapporten 2017, Medietilsynet

Kalstad, Johan Ailo: En samisk mediepolitikk- forberedende notat for Sametinget, 2016. NRKs årsrapport 2017

ON álgoálbmotvuoigatvuođaid julggaštus

ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater, ratifisert av Norge i 1990

Kongeriket Noregs grunnlov, 1814

Norden – nye muligheter. Forslag til økt mobilitet og integrasjon mellom de nordiske landene, 2018.

Norgga Almmolaš Čielggadeapmi, NAČ 2016:18. Váibmogiella. Láhkaevttohusat, doaibmabijut ja ortnegat sámi gielaide.

Norges Offentlige utredninger, NOU 2017:7. Det norske mediemangfoldet. En styrket mediepolitikk for borgerne.

Ráđđehusa doaibmaplána sámi gielai várás 2009-2016

Sámedikki 2018 bušeahtta

Sámediggedieđáhus sámi giela birra (2012)

Sámedikki 2010 jahkedieđáhus

Sámi Journalistaid Searvi / SJS (2018), jahkečoahkkincealkámuš 2018

Skogerbø, Eli (2000): Samiske medier: bruk, innhold og rammevilkår, Universitetet i Oslo

Vær Varsom-plakaten, Pressens Faglige Utvalg

Neahttaartihkkalat

«[Staten og TV2 skriver under avtale for kommersiell allmennkringkasting](#)», pressemelding 26.09.2018, Kulturdepartementet

Oasseváldit gulaskuddančoahkkimiin

Gulaskuddančoahkkin Kárášjogas golggotmánu 8.b.2018:

- Einar Bondevik, Lullisámi girkobláđđi Daerpies Dierie
- Nils Martin Kristensen, Guovdageainnu Lagas Radio (GLR)
- Jan Skoglund Paltto ojaAnne Berit Anti, Sámi ođasmágasiidna/iSámi Press
- Mona Solbakk, Pål Hivand ja Elle Márjá S. Sara, NRK Sápmi
- Geir Wulff ja Lars Birger Persen, Ságat
- Stine Sand ja Elin Johansen, Institutt for reiseliv og nordlige studier, UiT Norges Arktiske Universitet

Gulaskuddančoahkkin Guovdageainnus golggotmánu 12.b.2018:

- Liv Inger Somby, Sámi Allaskuvla
- Nils Johan Heatta ja Johan Ante Utsi, Sámi Journalisttaid Searvi (SJS)

Bovdejuvvon aktevrrat

Nuorttanaste

Nuoraidmagasiidna Š

Iđut lágádus

Sámis

Bárjás

NuorajTV

Ávvir

Medialinnjá Sámi joatkkaskuvllas Kárášjogas

Internasjonalt samisk filminstitutt (ISFI)

HighNorth news, Nord universitet

Sett nordfra.noKyst og fjord

Snåsningen

Snåsanytt

Nea Radio

Arbeidets Rett

Fjell-Ljom avisFosenavisa

Nord-Salten lokalavis

Vesterålen Online

Fremover

Trønder Avisa

Čálalaš gulaskuddancealkámušat

NRK Sápmi

Daerpies Dierie

Iđut